

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
POSLOVNI ODJEL
STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Ivica Markušić

**ANALIZA RAČUNA DOBITI I GUBITKA NAFTNE KOMPANIJE INA d.d.
ZA RAZDOBLJE OD 2010. DO 2014. GODINE**

ZAVRŠNI RAD

KARLOVAC, 2015.

Ivica Markušić

**ANALIZA RAČUNA DOBITI I GUBITKA NAFTNE
KOMPANIJE INA d.d. ZA RAZDOBLJE OD 2010. DO 2014.
GODINE**

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Stručni odjel ugostiteljstva

Kolegij: Osnove računovodstva II

Mentor: mr. sc. Dubravka Krivačić

Matični broj studenta: 0621612021

Karlovac, rujan 2015.

SAŽETAK

Financijski izvještaji konačni su proizvod financijskog računovodstva. Njihova svrha je korisnicima dostaviti informacije o financijskom položaju, uspješnosti i novčanom tijeku poduzeća za jednogodišnje poslovanje. Takve informacije vanjski korisnici rabe za ekonomsko odlučivanje o daljnjim odnosima s poduzećem, ali te informacije omogućuju javnosti i nadzor nad radom uprave. Poslovni rezultat spada među najznačajnije ekonomske kategorije kojima se mjeri uspješnost poslovanja poduzeća. Dostizanje odgovarajućeg poslovnog rezultata je i najvažniji razlog za postojanje poduzeća, cilj kojeg je ostvarivanje dobiti i važan je čimbenik vrijednosti poduzeća i njegove solventnosti. Kad se govori o poslovnom rezultatu, obično se misli na dobit ili gubitak u poslovanju. Ocjena poslovnih rezultata poduzeća, odnosno boniteta poslovanja donosi se na temelju analize financijskih izvještaja za određeno obračunsko razdoblje, i to prvenstveno bilance te računa dobiti i gubitka, a po potrebi i ostalih financijskih izvještaja.

Rad se bavi istraživanjem i izradom analize računa dobiti i gubitka i ukupnog financijskog rezultata naftne kompanije INA d.d. za razdoblje od 2010. do 2014. godine. Cilj je ujedno povezati teorijska saznanja o financijskom izvještavanju velikih poduzetnika i grupacija s praktičnim elementima računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d., uz već spomenutu analizu za proteklo razdoblje. Ostvareni poslovni rezultat poslovanja koji se mjeri rastom konkurentnosti, proizvodnje, prodaje, novim proizvodima, modernizacijom proizvodnog procesa, novim potrošačima i profitom, osigurao je naftnoj kompaniji INA d.d. poziciju respektabilne i stabilne tvrtke ne samo u Hrvatskoj već i u regiji.

Ključne riječi: INA d.d., naftna kompanija, račun dobiti i gubitka, financijski rezultat

ABSTRACT

The financial reports are the final product of financial accounting. Their purpose is to provide information to users about financial position, performance and cash flow for the company in a one-year period. Such information is used by external users for economic decision-making on further relations with the company, but this information also enables supervision of the management board. Companies' business results is one of the most important economic categories used to measure business performance. Achieving adequate business results is the most important reason for the existence of the company, whose aim is to make profits and is an important factor in the value of the company and its solvency. When talking about the business results, usually we think about profit or loss in business. The rating of business performance enterprises and solvency of business must be based on the analysis of financial statements for a particular accounting period, primarily the balance sheet and profit and loss account, and if necessary, other financial statements.

This paper deals with research and composition of the analysis of the profit and loss account and the overall financial results of the oil company INA for the period from 2010 to 2014. The goal is also to connect theoretical knowledge on financial reporting of large companies and groups with the practical elements of the profit and loss of the oil company INA, in addition to the aforementioned analysis in the preceding period. Actual business results as measured by the growth of competitiveness, production, sales, new products, modernization of production process, new customers and profit, ensure the oil company INA position of a respectable and stable company, not only in Croatia but also in the region..

Keywords: INA Ltd., oil company, profit and loss account, financial result

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada.....	1
1.2. Izvori podataka i metode istraživanja.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada	1
2. FINACIJSKO IZVJEŠTAVANJE VELIKIH PODUZETNIKA I GRUPACIJA.....	3
2.1. Temeljni finacijski izvještaji	4
2.2. Konsolidirani finacijski izvještaji.....	9
3. ELEMENTI RAČUNA DOBITI I GUBITKA NAFTNE KOMPANIJE INA d.d.	10
3.1. Prihodi	12
3.1.1. Poslovni prihodi.....	12
3.1.2. Finacijski prihodi	13
3.1.3. Ostali poslovni i izvanredni prihodi.....	14
3.2. Rashodi	15
3.2.1. Poslovni rashodi.....	15
3.2.2. Finacijski rashodi.....	16
3.2.3. Ostali poslovni i izvanredni rashodi	17
3.3. Finacijski rezultat poslovanja	17
4. ANALIZA RAČUNA DOBITI I GUBITKA NAFTNE KOMPANIJE INA d.d.	19
4.1. Analiza prihoda u razdoblju od 2010. do 2014. godine.....	22
4.2. Analiza rashoda u razdoblju od 2010. do 2014. godine	23
4.3. Analiza finacijskog rezultata u razdoblju od 2010. do 2014. godine	27
4.4. Pokazatelji ekonomičnosti.....	28
5. KORISNICI INFORMACIJA IZ RAČUNA DOBITI I GUBITKA NAFTNE KOMPANIJE INA d.d.	30
6. ZAKLJUČAK.....	33
POPIS LITERATURE	35
POPIS TABLICA.....	37
POPIS GRAFIKONA	38

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog završnog rada je analiza računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. za razdoblje od 2010. do 2014. godine. Cilj rada je spojiti teorijska saznanja o financijskom izvještavanju velikih poduzetnika i grupacija s praktičnim elementima računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d., uz već spomenutu analizu za proteklo razdoblje.

1.2. Izvori podataka i metode istraživanja

Kod izrade završnog rada korištene su razne znanstveno-istraživačke metode i to redom: metoda kompilacija, metoda deskripcije, metoda komparacije, metoda analize te induktivna i deduktivna metoda. U analizi istraživanja iskazuju se ponajviše brojčani podaci o kretanjima prihoda i rashoda te ukupnog financijskog rezultata naftne kompanije INA d.d. Uz brojčano iskazivanje podataka, u izradi analize su korišteni i grafički prikazi radi boljeg i preglednijeg predstavljanja podataka. Izvori podataka koji su korišteni u završnom radu su većinom sekundarni podaci i to sljedeći: stručna literatura, godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d., web stranice računovodstvene i stručne tematike.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Kompozicija završnog rada sastoji se od šest glavnih poglavlja s njihovom daljnjom razradom, a sve sa svrhom kako bi se glavna tema rada preglednije izložila. U prvom, uvodnom dijelu rada objašnjeni su predmet i cilj ovog završnog rada, izvori podataka i metode istraživanja te sama struktura rada.

Drugo poglavlje, koje nosi naziv „Financijsko izvještavanje velikih poduzetnika i grupacija“ obrađuje teorijske pretpostavke i razloge pružanja informacija u financijskom računovodstvu. Unutar ovog poglavlja dodatno se objašnjavaju dvije posebne kategorije financijskih izvještaja: temeljni financijski izvještaji i konsolidirani financijski izvještaji.

Treće poglavlje, naziva „Elementi računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d.“, ponajviše spaja teorijska znanja o prihodima, rashodima i financijskom rezultatu s njihovom

raspodjelom i realnim stanjem unutar naftne kompanije INA d.d. Podpoglavlja „Prihodi“ i „Rashodi“ dodatno se dijele na poglavlja o njihovim podvrstama i kategorijama.

Četvrti dio obuhvaća samu okosnicu ovog završnog rada, analizu računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. za razdoblje od 2010. do 2014. godine. Ovaj dio se ponovno dijeli na podpoglavlja sa zasebnom analizom prihoda, analizom rashoda te posebno analizom financijskog rezultata.

Peti dio nosi naziv „Korisnici informacija iz računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d.“. U njemu su obuhvaćeni svi sadašnji i potencijalni korisnici informacija financijskih izvještaja, a posebno računa dobiti i gubitka.

Šesto i posljednje poglavlje sadrži zaključak, u kojem je sažeto objektivno mišljenje autora ovog završnog rada o predmetima opisanima u prethodnim poglavljima. Iza zaključka, na samom kraju rada nalazi se popis literature, popis tablica i popis grafikona. U literaturi su navedeni svi izvori podataka koji su korišteni u izradi ovog rada. U popisu tablica su sistematizirane sve tablice u radu, dok popis grafikona sadrži sve grafikone prikazane u radu.

2. FINANCIJSKO IZVJEŠTAVANJE VELIKIH PODUZETNIKA I GRUPACIJA

Osnovni cilj financijskog izvještavanja i financijskih izvještaja kao završne faze i "outputa" financijskog računovodstva je pružanje informacija koje su korisne u procesu odlučivanja. Važnost realnih i objektivnih informacija prikazanih u financijskim izvještajima trgovačkih društava posebno dolazi do izražaja na tržištima kapitala budući da informacije prezentirane u financijskim izvještajima čine temelj na osnovi kojeg ulagači donose odluke o investiranju.¹ Pojam računovodstvenih informacija obuhvaća informacije prezentirane u financijskim izvještajima poslovnih subjekata, odnosno glavni izvor računovodstvenih informacija su financijski izvještaji korporacija.²

Financijsko izvještavanje velikih grupacija i poduzetnika može se promatrati kao jedan dio korporativnog izvještavanja. Termin korporativno izvještavanje se odnosi na izvještavanje korporacija, tj. dioničkih društava čiji vrijednosni papiri obično kotiraju na tržištima kapitala.³ Taj termin se u Hrvatskoj počeo koristiti kada se dogodila značajnija ekspanzija tržišta kapitala budući da u kontekstu ulagateljskih odluka na tržištu kapitala ono ima posebnu važnost. Izvještaji koje korporacije predočavaju javnosti temelj su za efikasno poslovno odlučivanje, a glavna namjena korporativnog izvještavanja prema suvremenim koncepcijskim okvirima je upravo zadovoljavanje informacijskih potreba investitora i kreditora s tržišta kapitala.⁴

Korporativno izvještavanje je sadržajno širi pojam od financijskog izvještavanja budući da se u korporativnim izvještajima, uz financijske izvještaje nalaze i različite analize, prognoze i ostale narativne informacije. Dakle, korporativno izvještavanje obuhvaća cjelokupno financijsko izvještavanje ali i sve dodatne obvezne i dobrovoljne informacije koje korporacije prezentiraju javnosti.⁵ Pojam financijsko računovodstvo i izvještavanje se odnosi na dio korporativnog izvještavanja koji je pod mjerodavnošću institucije koja donosi i razvija računovodstvene standarde. Financijsko računovodstvo označava mjerenje i evidentiranje ekonomskih aktivnosti gospodarskog subjekta dok financijsko izvještavanje označava

¹ Bartulović, M.: *Regulatorni okvir financijskog izvještavanja*, Nastavni materijal, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za stručne studije, Odsjek za računovodstvo i financije, Split, 2013., str. 4.

² Ibidem.

³ Tipurić, D.: *Korporativno upravljanje*, Sinergija nakladništvo, Zagreb, 2008., str. 471.

⁴ Bartulović, M.: op. cit, str. 19.

⁵ Ibidem.

komuniciranje takvih informacija prema vanjskim korisnicima.⁶ Osnovni cilj financijskog računovodstva je izrada financijskih izvještaja, a samo financijsko izvještavanje je nezaobilazan element u kontekstu efikasnog funkcioniranja tržišta kapitala.⁷

Financijski izvještaji predstavljaju sveukupan cilj financijskog računovodstva. Ciljevi financijskih izvještaja su sljedeći:⁸

- pružanje informacija o financijskom položaju, uspješnosti poslovanja i promjenama financijskog položaja subjekta, što je korisno širokom krugu korisnika u donošenju ekonomskih odluka,
- financijski izvještaji pokazuju rezultate upravljanja ili odgovornosti menadžmenta za povjerene im resurse; korisnici informacija trebaju financijske informacije zbog ocjene efikasnosti menadžmenta kao i ocjene njihove odgovornosti,
- financijski izvještaji služe za donošenje odluka kao što su: da li ulagati u neke poslovne subjekte, prodati ulaganja (dionice, udjele) subjekata ili ih zadržati, i sl.

2.1. Temeljni financijski izvještaji

Financijski izvještaji pokazuju financijske učinke poslovnih događaja i transakcija, sažimajući ih u karakteristične skupine, prema njihovim ekonomskim obilježjima, koji se uobičajeno nazivaju elementi financijskih izvještaja.⁹ Oni predstavljaju temeljnu podlogu i polaznu točku za analizu poslovanja poduzeća, pružaju informacije o poduzeću, i to o njegovoj imovini, obvezama, glavnici, prihodima i rashodima (financijskom rezultatu), ostalim promjenama glavnice te novčanim tijekovima. Zadatak računovodstva kao uslužne funkcije prijeko potrebne za upravljanje poduzećem jest prikupljanje i obrada podataka financijske prirode te prezentiranje tako dobivenih informacija zainteresiranim korisnicima.¹⁰

⁶ Ibidem.

⁷ Belak, V.: *Profesionalno računovodstvo: prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima*, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2006., str. 36.

⁸ Gulin., D. et al: *Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2006., str. 717.

⁹ Parać, B.: *Poduzetničko računovodstvo i financijsko izvještavanje*, M.E.P. Consult, Zagreb, 2008., str. 81.

¹⁰ Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., Žager, L.: *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, 2008., str. 52.

Kao sredstvo informiranja koriste se financijski izvještaji. Temeljni financijski izvještaji su:¹¹

- bilanca
- račun dobiti i gubitka
- izvještaj o promjenama glavnice
- izvještaj o novčanom tijeku
- bilješke uz financijske izvještaje.

Bilanca. Bilanca se ubraja u temeljne financijske izvještaje. Poduzeća imaju obvezu sastavljanja bilance krajem svake poslovne godine, a ona se većinom poklapa s kalendarskom godinom. Bilanca je financijski izvještaj koji pokazuje financijski položaj poduzeća na određeni nadnevak, odnosno ona je sustavni pregled imovine, obveza i kapitala na određeni datum.¹²

Bilanca kao izvještaj koji prikazuje imovinu kojom poduzeće raspolaže, kao i izvore te imovine, služi kao podloga za ocjenu sigurnosti poslovanja. Preduvjet za uspješno proučavanje bilance i procjenu financijskog položaja poduzeća je poznavanje osnovnih bilančnih kategorija kao i problematike njihovog priznavanja i mjerenja. Bilanca, kao jedan od temeljnih financijskih izvještaja, mora dati odgovore na pitanja o likvidnosti i zaduženosti poduzeća, o financijskog snazi poduzeća i sl. Dakle, ona predstavlja podlogu za analizu financijskih izvještaja i u tom smislu poznavanje pozicija bilance je temeljni preduvjet za kvalitetnu analizu.

Bilanca se sastavlja kako bi pokazala vezu između sredstava (imovine) i njihovih izvora. Sastoji se od dva dijela: aktive i pasive. Na osnovi aktive i pasive utvrđuje se financijski položaj bilo kojeg poduzeća. To upućuje na nužnost postojanja računovodstvene jednakosti, odnosno bilančne ravnoteže između aktive i pasive.

Račun dobiti i gubitka. Financijski izvještaj kojim se utvrđuje financijski rezultat poslovanja poduzeća za određeno razdoblje naziva se račun dobiti i gubitka. On pokazuje uspješnost poslovanja poduzeća i koristi se kao glavni pokazatelj profitabilnosti poduzeća. Pod uspješnosti poslovanja podrazumijeva se sposobnost ostvarivanja određenih ciljeva.¹³

¹¹ Zakon o računovodstvu, „Narodne novine“, 109/07., čl.15.

¹² Hrvatski standardi financijskog izvještavanja I – Financijski izvještaji, „Narodne novine“, 30/08, čl.1.

¹³ Žager, K., Žager, L.: *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, 1999., str. 44.

Račun dobitka i gubitka prikazuje sve prihode i rashode te financijski rezultat poslovanja nekog subjekta ostvaren u određenom vremenskom razdoblju. Račun dobiti i gubitka je izvještaj o uspješnosti poslovanja i korisnicima pruža informacije o profitabilnosti poduzeća, odnosno o učinkovitosti uporabe resursa poduzeća.¹⁴ Prihodi nastaju kao posljedica povećanja imovine ili smanjenja obveza dok je kod rashoda suprotna situacija, odnosno oni nastaju kao posljedica smanjenja imovine i povećanja obveza. Razlika između prihoda i rashoda predstavlja financijski rezultat poslovanja temeljem kojeg se utvrđuje obveza poreza na dobit. Nakon umanjenja dobiti prije oporezivanja (gubitka prije oporezivanja) za porez na dobit dobije se dobit odnosno gubitak tekuće godine. U situaciji kada su prihodi veći od rashoda poduzeće ostvaruje pozitivan financijski rezultat ili dobit koja povećava vrijednost kapitala. Ako su rashodi veći od prihoda, onda poduzeće ostvaruje negativan financijski rezultat ili gubitak koji se tumači kao smanjenje imovine.

Prihodi i rashodi se, ovisno o tome da li se javljaju redovito u poslovanju ili samo povremeno, dijele na redovne i izvanredne. Prihodi i rashodi su obračunske kategorije koje treba razlikovati od novčanih kategorija, odnosno od novčanih primitaka i izdataka. Naime, prihodi i rashodi se evidentiraju sukladno računovodstvenoj pretpostavci nastanka događaja što znači da se evidentiraju u trenutku kada su nastali, a ne kad je novac stvarno primljen ili isplaćen. Nadalje, pri priznavanju prihoda i rashoda uz načelo nastanka događaja relevantno je i načelo sučeljavanja prihoda i rashoda te načelo opreznosti. Sukladno načelu sučeljavanja prihoda i rashoda ove dvije kategorije je potrebno sučeliti, tj. rashode je potrebno povezati s prihodima zbog kojih su nastali.¹⁵ Prema načelu opreznosti prihodi se priznaju samo onda kada su stvarno sigurni, dok se rashodi priznaju i onda kada su mogući.

Izvještaj o novčanom tijeku. Financijski izvještaj koji pokazuje izvore pribavljanja i način uporabe novca je izvještaj o novčanom tijeku. Vlasnike poduzeća kao i ostale korisnike zanima iz kojih izvora stiže novac i u koje se svrhe troši, stoga omogućava utvrđivanje viška ili nedostatka novčanih sredstava. Da bi se došlo do informacija koliko je poduzeće sposobno stvarati novac iz redovitih aktivnosti i je li to dovoljno za odvijanje normalnih djelatnosti, primici i izdaci novca razvrstavaju se u tri vrste aktivnosti:¹⁶

¹⁴ Bartulović, M.: op. cit., str. 46.

¹⁵ Ibidem, str. 47.

¹⁶ Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., Žager, L.: op.cit., str. 82.

- poslovne aktivnosti,
- investicijske aktivnosti i
- financijske aktivnosti.

Poslovne aktivnosti su glavne aktivnosti kojima se poduzeće bavi i koje stvaraju prihod te je njihov utjecaj na financijski rezultat poduzeća najznačajniji.¹⁷ Novčani primici stečeni iz ovih aktivnosti u većini slučajeva odnose se na: novčane primitke po osnovi prodaje robe ili pružanja usluga, novčane primitke od naknada, novčani primitke od osiguravajućih društava i sl. S druge strane, najčešći novčani izdaci iz poslovnih aktivnosti jesu: novčani izdaci dobavljačima, novčani izdaci za zaposlene, novčani izdaci za porez na dobit i sl.

Investicijske aktivnosti većinom se vežu uz promjene na dugotrajnoj imovini, koja se sastoji od nematerijalne imovine, materijalne imovine, financijske imovine te potraživanja koja imaju rok dospijeca dulji od godine dana.¹⁸

Aktivnosti koje su vezane uz financiranje poslovanja poduzeća nazivaju se financijske aktivnosti. Tu se uglavnom misli na promjene koje su vezane uz strukturu obveza i kapitala.¹⁹ Ove aktivnosti obuhvaćaju novčane primitke stečene, primjerice, emisijom dionica, emisijom obveznica i ostalih vrijednosnih papira te od primljenih zajmova. Novčani izdaci na osnovi financijskih aktivnosti odnose se na: novčane izdatke otkupa vlastitih dionica, novčane izdatke za kamate, dividende te novčane izdatke za otplatu zajma, itd.

Izveštaj o promjenama glavnice. Izveštaj o promjenama vlasničke glavnice jedan je od temeljnih financijskih izvještaja koji prikazuje promjene komponenata glavnice koje su se dogodile između dva obračunska razdoblja.²⁰ Prema Hrvatskom standardu financijskog izvještavanja 1, izvještaj o promjenama glavnici sadržava promjene uloženog kapitala, zarađenog kapitala i izravne promjene u kapitalu (mimo računa dobiti i gubitka).²¹ Uloženi kapital i zarađeni kapital čine kapital poduzeća, a ukupni kapital poduzeća se dijeli na šest potpozicija (Upisani kapital, Premije na emitirane dionice, Revalorizacijska rezerva, Rezerve, Zadržana dobit ili preneseni gubitak, te Dobit ili gubitak tekuće godine).

¹⁷ Žager, K., Žager, L.: op. cit., str. 58.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, str. 59.

²⁰ Žager, K., Mamić Sačar, I., Sever, S., Žager, L.: op. cit., str. 82.

²¹ Ibidem.

Informacije o politici raspodjele zarada na dio koji se isplaćuje vlasnicima i dio koji ostaje u poduzeću (zadržana dobit) daje izvještaj o promjenama glavnice. U bilanci poduzeća na strani pasive iskazuje se stanje glavnice koja predstavlja neto vrijednost imovine. Budući da u razdoblju od početka (01.01.) do kraja obračunskog razdoblja (31.12.) nastaju poslovni događaji koji uzrokuju povećanje i smanjenje salda kapitala, investitore zanima koji su događaji uzrokovali promjene komponenata kapitala, a upravo to prikazuje izvještaj o promjenama glavnice.²²

Bilješke uz financijske izvještaje. Posljednji financijski izvještaj koji su poduzeća obvezna izraditi za poslovnu godinu uz bilancu, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanom tijeku i izvještaj o promjenama glavnice jesu bilješke uz financijske izvještaje. One dodatno pojašnjavaju strukturu, vrijednost i obilježja nekih pozicija u tim izvještajima. Tako, primjerice, u bilješkama trebaju biti prikazane metode procjene bilančnih pozicija, eventualna odstupanja od postavljenih metoda s razlozima odstupanja i kvantifikacijom učinaka tih odstupanja.²³

Bilješke daju tekstualne opise ili podzbrojeve stavki objavljenih u temeljnim financijskim izvještajima te informacije o stavkama koje ne ispunjavaju uvjete za priznavanje u tim izvještajima.²⁴ Informacije prikazane u bilješkama nisu prikazane ni u kojem drugom financijskom izvještaju, a nužne su za razumijevanje ostalih financijskih izvještaja i ocjenu poslovanja te omogućuju dodatne analize poslovanja poduzeća koje su neophodne za istinito i fer izvještavanje. Prema Međunarodnom računovodstvenom standardu 1, u bilješkama se prezentiraju informacije o osnovi za sastavljanje financijskih izvještaja i određenim računovodstvenim politikama, objavljuju informacije koje nalažu MSFI-jevi, a koje nisu prikazane drugdje u financijskim izvještajima i pružaju dodatne informacije koje nisu prezentirane drugdje u financijskim izvještajima, ali su važne za razumijevanje bilo kojeg sastavnog dijela financijskih izvještaja.²⁵

²² Ibidem, str. 87.

²³ Ibidem, str. 89.

²⁴ Mamić Sačar, I.: *Izvještaj o promjenama glavnice*, Nastavni materijal, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, preuzeto sa: <http://web.efzg.hr/dok/RAC/imamic/IZVJE%C5%A0TAJ%20O%20PROMJENAMA%-20GLAVNICE%20I%20BILJE%C5%A0KE.pdf> (19.6.2015.)

²⁵ Odbor za standarde financijskog izvještavanja, preuzeto sa: <http://www.osfi.hr/Uploads/1/2/21/46/100/Odluka-.pdf> (19.6.2015.)

2.2. Konsolidirani financijski izvještaji

Osim temeljnih financijskih izvještaja koje sastavlja svaki poduzetnik, obveznik primjene Zakona o računovodstvu²⁶, postoje i tzv. konsolidirani financijski izvještaji koje sastavlja matica (matično društvo) za svoje poslovanje i za sva ovisna društva u kojima ima značajan utjecaj (više od 50% prava upravljanja, odnosno glasačke moći), a koji čine grupu povezanih poduzeća.

Konsolidirani godišnji financijski izvještaji su financijski izvještaji grupe poduzetnika u kojoj određeni poduzetnik (matično društvo) ima nad jednim ili više poduzetnika (ovisno društvo) pravo upravljanja financijskim i poslovnim politikama tako da od njih ostvaruje koristi (kontrola), a prikazani su kao jedinstveni.²⁷

Konsolidirani financijski izvještaji obuhvaćaju sve temeljne financijske izvještaje u sustavu godišnjeg izvješćivanja. Konsolidirani financijski izvještaji sadrže sve pojedine financijske izvještaje, ali za sve članice „grupe“, samostalne poslovne subjekte povezane kapitalom, a sastavljaju se na temelju njihovih financijskih izvještaja.²⁸ Konsolidacija financijskih izvještaja provodi se radi utvrđivanja stanja imovine, obveza i kapitala, prihoda, rashoda, financijskog rezultata i novčanog tijeka za sve sudionike (članice grupe) kao da su jedna ekonomska cjelina (poduzetnički subjekt). Pritom se isključuju tzv. međukompanijske transakcije: prihodi i rashodi, kao i nerealizirana dobit sadržana u zalihama, koje su nabavljene od drugih članica grupe, te međusobna potraživanja, obveze, ulaganja i kapital. U slučaju kad matično društvo nije jedini član ovisnih društava, elementi konsolidiranih financijskih izvještaja, koji se odnose na ostale članice društva, iskazuju se pod stavkom „interes manjine“.²⁹

²⁶ Prema odredbi iz čl.15., st.10. Zakona o računovodstvu (NN 109/07), mali poduzetnici su dužni sastavljati račun dobiti i gubitka, bilancu i bilješke uz financijske izvještaje.

²⁷ Zakon o računovodstvu, „Narodne novine“, 109/07, čl.15., st.1.

²⁸ INA – Industrija nafte, d.d. i INA Grupa: Konsolidirani i nekonsolidirani financijski izvještaji za godinu završenu na dan 31. prosinca 2012. godine sa izvještajem neovisnog revizora, 2013., str. 2.

²⁹ Parać, B.: op. cit., str. 39.

3. ELEMENTI RAČUNA DOBITI I GUBITKA NAFTNE KOMPANIJE INA d.d.

INA – Industrija nafte d.d. osnovana je 1. siječnja 1964. godine spajanjem Naftaplina (tvrtke za istraživanje i proizvodnju nafte i plina) s rafinerijama u Rijeci i Sisku. Danas je INA d.d. srednje velika europska naftna kompanija s vodećom ulogom u naftnom poslovanju u Hrvatskoj te značajnom ulogom u istraživanju i proizvodnji nafte i plina, preradi nafte te distribuciji nafte i naftnih derivata u regiji. INA – Industrija nafte d.d. Zagreb, dioničko je društvo u vlasništvu mađarske naftne kompanije MOL (49,08%), Republike Hrvatske (44,84%) i institucionalnih i privatnih investitora (6,08%).³⁰

Glavne djelatnosti naftne kompanije INA d.d. su:³¹

- istraživanje i proizvodnja nafte i plina, prvenstveno u Hrvatskoj, u kopnenom dijelu i u podmorju; osim toga INA d.d. ima koncesije i u inozemstvu, u Angoli i Egiptu,
- uvoz prirodnog plina i prodaja uvoznog i domaćeg prirodnog plina do industrijskih potrošača i gradskih plinara,
- prerada nafte i proizvodnja derivata u rafinerijama u Rijeci i Sisku, gdje se proizvode goriva, te Zagrebu, gdje se proizvode maziva,
- prodaja goriva i popratnih proizvoda preko maloprodajnog lanca s 442 benzinske postaje na dan 31. prosinca 2014. godine (391 diljem Hrvatske, te 51 izvan Hrvatske),
- trgovina naftnim derivatima preko mreže inozemnih ovisnih društava i predstavništava, uglavnom u Ljubljani i Sarajevu,
- pružanje usluga povezanih s vađenjem nafte iz kopnenog dijela i podmorja preko ovisnog društva za tehnološke usluge i usluge bušenja.

Naftna kompanija INA d.d. dio je INA Grupe koju čini više ovisnih društava u potpunom ili djelomičnom vlasništvu, te zajednički upravljana društava, koja uglavnom djeluju u Republici Hrvatskoj. Strana ovisna društva uključuju trgovačka društva koja djeluju kao distributeri proizvoda INA Grupe, dobavljači sirovina, ugovarači financiranja i kao predstavništva na dotičnim tržištima. Grupa ima dominantan položaj u Hrvatskoj u istraživanju i proizvodnji nafte i plina, preradi nafte te prodaji plina i naftnih proizvoda. INA d.d. također posjeduje dio

³⁰ INA Godišnje izvješće 2014., str. 160., preuzeto sa: http://www.ina.hr/UserDocsImages/investitori/INA_integrirano_godi%C5%A1nje%20izvjesce_2014.pdf (15.6.2015.)

³¹ Ibidem.

udjela u JANAF-u d.d., društvu koje posjeduje i upravlja jadranskim sustavom naftovoda. Na dan 31. prosinca 2014. broj zaposlenih u INA d.d. iznosio je 8.150.

Uspješnost poslovanja svakog poduzeća, pa tako i naftne kompanije INA d.d., definira se kao sposobnost ostvarivanja određenih ciljeva. Ciljevi poslovanja mogu biti različiti, a najčešći cilj je profitabilnost poslovanja.

Račun dobiti i gubitka jedan je od temeljnih financijskih izvještaja, koji pokazuje obujam i strukturu prihoda i rashoda te ostvareni financijski rezultat u određenom vremenskom razdoblju, najčešće u kalendarskoj godini. Za razliku od bilance koja prikazuje financijski položaj poduzeća u određenom trenutku tj., na određeni dan, račun dobiti i gubitka prikazuje aktivnosti poduzeća u određenom razdoblju. Račun dobiti i gubitka polazi od obujma financijskih aktivnosti poduzetnika te rezultata njihova sučeljavanja, i dobiti, odnosno gubitka u određenom obračunskom razdoblju. On prikazuje uspješnost poslovanja kao ostvarenu razliku između prihoda i rashoda.

Pri sagledavanju konačnog financijskog rezultata, potrebno je prethodno identificirati obujam i učinke na razini glavnih aktivnosti koje mogu biti redovne i izvanredne. Redovne aktivnosti su one koje su primjerene i uobičajene u redovnom poslovanju, a mogu biti poslovne i financijske.³² Poslovne aktivnosti pokazuju obujam, strukturu i učinke iz poslovnih aktivnosti u obračunskom razdoblju, odnosno temeljne djelatnosti, u što spada prodaja proizvoda, robe i pružanje usluga.³³ Financijske aktivnosti pokazuju obujam, strukturu i učinke financijskih aktivnosti, kao što su prihodi i rashodi od kamata, tečajnih razlika, financijskih ulaganja i sl.³⁴ Izvanredne aktivnosti nastaju rijetko, obično nisu predvidivi, nisu nužno vezani uz pripadajuće, izvanredne rashode, ali katkad mogu značajno utjecati na konačni financijski rezultat.³⁵

Konačni financijski rezultat, dobit ili gubitak, u obračunskom razdoblju predstavlja zbroj financijskog rezultata iz redovnih i izvanrednih aktivnosti. Iz njihova je odnosa moguće ocijeniti i kvalitetu ukupnog poslovanja poduzeća, jer je svakako poželjno da pretežiti dio financijskog rezultata bude iz redovnih aktivnosti, posebice temeljne djelatnosti, a manje od

³² Parać, B.: op. cit., str. 84.

³³ Ibidem.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

izvanrednih. Ostvarena pozitivna razlika (dobit) u računu dobiti i gubitka, nakon utvrđivanja poreza, predstavlja prirast neto imovine (kapitala), odnosno povećanje neto imovine u promatranom obračunskom razdoblju iskazanog u bilanci.³⁶ Suprotno tomu, negativni financijski rezultat (gubitak poslije poreza) iskazan u računu dobiti i gubitka predstavlja umanj enje neto imovine u obračunskom razdoblju.³⁷

Osnovni elementi računa dobit i gubitka su prihodi, rashodi te njihova razlika, dobit ili gubitak. Obavljanjem poslovnih procesa nastaju promjene na imovini poduzeća, tj. dolazi do transformacije jednog oblika imovine u drugi. Da bi došlo do ove transformacije potrebno je uložiti rad i određena sredstva. Računovodstvo upravo prati ta ulaganja u poslovne procese, kao i rezultate, odnosno učinke koji iz njih proizlaze. U svezi s odvijanjima poslovnih procesa, odnosno u vezi s promjenama na imovini i izvorima imovine nastaju i prihodi i rashodi.³⁸

3.1. Prihodi

Prihodi predstavljaju povećanje ekonomske koristi tijekom obračunskog razdoblja u obliku priljeva ili povećanja sredstava ili smanjenja obveza što ima za posljedicu povećanje glavnice, dok je rashod suprotna kategorija i predstavlja smanjenje ekonomske koristi kroz obračunsko razdoblje u obliku odljeva ili iscrpljenja sredstava, što ima za posljedicu smanjenje glavnice.³⁹ Ulaganja dioničara ili članova društva ne smatraju se prihodima, a isto tako, isplate dobiti, tj. raspodjela glavnice vlasnicima se ne smatraju rashodima. Prihodi nastaju iz redovnog poslovanja i dijele se na poslovne prihode, financijske prihode, te ostale poslovne i izvanredne prihode.

3.1.1. Poslovni prihodi

Poslovni prihodi uključuju ostvarene prihode koji potječu od prodaje gotovih proizvoda, trgovačke robe, pružanja raznih usluga, prihoda od uporabe vlastitih proizvoda i/ili usluga, te prihoda od financijskog leasinga. Za priznavanje prihoda bitna je činjenica da je došlo do isporuke, odnosno prijenosa gospodarske koristi i obveza s isporučitelja na primatelja.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Žager, K., Žager, L.: op.cit., str. 45.

³⁹ Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., Žager, L.: op. cit., str. 68.

Knjigovodstvene isprave, tj. temeljnice za iskazivanje i knjiženje prihoda su, u pravilu, otpremnice – računi (fakture), obračunske situacije, zapisnik o izvršenju ugovorene usluge, potvrđeni radni nalog, te drugi dokumenti u kojima se iskazuje prijenos gospodarske koristi s isporučitelja na primatelja.⁴⁰ Prihod se iskazuje po tzv. neto načelu, odnosno po prodajnoj vrijednosti predmeta isporuke, umanjenoj za popuste, iskazane na računu.⁴¹

Poslovni prihodi su ujedno i najčešći prihodi jer su neposredno vezani uz realizaciju poslovnih učinaka, tj. ostvaruju se prodajom proizvoda, prodajom trgovačke robe ili pružanjem usluga, ovisno o tome koja je priroda poslovanja poduzeća. Ovi prihodi se pojavljuju gotovo svakodnevno i u strukturi prihoda čine najveći dio, a sam iznos prihoda jednak je prodajnoj vrijednosti realiziranih proizvoda, robe ili pruženih usluga.

Unutar računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d., ukupni prihodi se sastoje od prihoda iz osnovne djelatnosti i financijskih prihoda. Prihodi iz osnovne djelatnosti sastoje se od ukupnih prihoda od prodaje, prihoda na temelju upotrebe vlastitih proizvoda i usluga te ostalih poslovnih prihoda. Najveći iznos prihoda naftne kompanije INA d.d. čine prihodi od prodaje od eksternih kupaca, i ta na domaćem i stranom tržištu. Tako su zemlje u kojima INA ima najveći prihod sljedeće: Hrvatska, Švicarska, Bosna i Hercegovina, Velika Britanija, Sirija te ostale zemlje.⁴² Uz prihode od prodaje jedan dio prihoda čine i prihodi na temelju upotrebe vlastitih proizvoda i usluga.

3.1.2. Financijski prihodi

Financijski prihodi također ulaze u skupinu redovnih prihoda, a rezultat su ulaganja viška raspoloživih novčanih sredstava. Višak novca poduzeće može uložiti u dionice, obveznice itd., ili može jednostavno posuditi novac ono kome je trenutno potreban. Radi se o prihodima koji se ostvaruju ulaganjima stečenih resursa zbog očuvanja, zaštite ili povećanja raspoložive imovine. U svakom slučaju stječe pravo na određenu naknadu, kao što je dividenda ili kao što su kamate. Takvi oblici naknada predstavljaju financijski prihod.⁴³ U financijske prihode ulaze: prihodi od sudjelujućih interesa s povezanim i nepovezanim poduzećima, prihodi od

⁴⁰ Parać, B.: op. cit., str. 88.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu: Financijski društveni i okolišni aspekti poslovanja, INA - Industrija nafte, d.d., Služba odnosa s investitorima, Sektor održivog razvoja i zaštite zdravlja, sigurnosti i okoliša, 2011. – 2015.

⁴³ Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., Žager, L.: op. cit., str. 70.

povećanja fer vrijednosti financijskih ulaganja, prihodi od prodaje financijske imovine, prihodi od učinka ugovorene valutne klauzule, prihodi od redovnih i zateznih kamata, prihodi od pozitivnih tečajnih razlika koje su rezultat promjene vrijednosti novca u odnosu na neku stranu valutu.⁴⁴

Financijski prihodi naftne kompanije INA d.d. uključuju: pozitivne tečajne razlike od zajmova i novca, pozitivne tečajne razlike od kupaca i dobavljača, pozitivna fer vrijednost ugrađenih derivativa, primljene dividende od ovisnih društava, primljene kamate i ostale financijski prihod, dobit od transakcija vezanih uz cijenu robe, te prihod od dividendi.⁴⁵

3.1.3. Ostali poslovni i izvanredni prihodi

Izvanredni ostali prihodi su prihodi koji nisu direktno rezultat prodaje proizvoda, robe ili usluga, te ih je potrebno razdvojiti od redovnih prihoda kako bi se vidio njihov utjecaj na cjelokupni financijski rezultat. Najznačajniji izvanredni prihodi su: prihodi od prodaje materijalne i nematerijalne imovine, inventurni viškovi, prihod od prodaje sirovina i materijala, prihod od otpisa obveza i drugi.⁴⁶ Izvanredni prihodi predstavljaju neuobičajene prihode, koji ne proizlaze iz događaja i transakcija vezanih uz redovno poslovanje. Za iskazivanje izvanrednih prihoda važna su dva obilježja, i to da su ti prihodi rijetki i neobični.⁴⁷ U ostale poslovne i izvanredne prihode spadaju prihodi od prodaje dugotrajne imovne, sirovina i materijala, rezervnih dijelova i sitnog inventara, viškovi, prihodi od naplaćenih prethodno otpisanih potraživanja.

U računu dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. nalaze se i ostali poslovni prihodi koje čine: prihod od zakupa, viškovi, prihod od naplaćenih šteta, dodatno odobrenje po ugovorima, prihod od prodaje imovine, prihod od kamata, prihod od komisione prodaje, prihod od

⁴⁴ Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu: Financijski društveni i okolišni aspekti poslovanja, INA - Industrija nafte, d.d., Služba odnosa s investitorima, Sektor održivog razvoja i zaštite zdravlja, sigurnosti i okoliša, 2011. – 2015.

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Broz Tominac, S. et al.: *Računovodstvo – priručnik za vježbe*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2010., str. 414.

⁴⁷ Ibidem.

ugovorenih kazni, dobit od razmjene nemonetarne imovine, pozitivne tečajne razlike od kupaca i dobavljača te ostali prihodi.⁴⁸

3.2. Rashodi

Rashodi čine negativnu komponentu financijskog rezultata, jer nastaju kao posljedica trošenja, odnosno smanjenja imovine ili povećanja obaveza. Vrijednost rashoda čine vrijednosti koje su morale biti utrošene u poslovnom procesu (sirovine, materijali, strojevi, usluge, energija, plaće itd.), a neophodne su u stvaranju poslovnih učinaka. Rashodi su smanjenja ekonomskih koristi kroz obračunsko razdoblje u obliku odljeva ili iscrpljenja imovine ili stvaranja obveza što za posljedicu ima smanjenje kapitala, osim onog u svezi s raspodjelom sudionicima u kapitalu.⁴⁹

U vrijednost rashoda uključuje se vrijednost utroška koji su bili prijeko potrebni za stvaranje poslovnih učinaka, tj. gotovih proizvoda. Ti poslovni učinci prvotno se evidentiraju kao stavka bilance (zalihe) i tek kad se prodaju, njihova vrijednost postaje rashod razdoblja. Analogno prihodima, rashodi se sistematiziraju i u izvještajima prikazuju kao redovni i izvanredni. Redovni rashodi se dijele na poslovne rashode, financijske rashode i izvanredne rashode.

3.2.1. Poslovni rashodi

Poslovni rashodi nastaju kao posljedica obavljanja glavne djelatnosti poduzeća. Analogno poslovnim prihodima redovito se pojavljuju, a čine ih troškovi sadržani u prodanim proizvodima, te ostali troškovi razdoblja, nabavna vrijednost prodane robe i sl. Struktura poslovnih rashoda ovisi od vrste djelatnosti kojom se poduzeće bavi.

U računu dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. kategorije rashoda čine rashodi iz osnovne djelatnosti i financijski rashodi. U rashode iz osnovne djelatnosti spadaju: promjene stanja zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje, troškovi sirovina, materijala i

⁴⁸ Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu: Financijski društveni i okolišni aspekti poslovanja, INA - Industrija nafte, d.d., Služba odnosa s investitorima, Sektor održivog razvoja i zaštite zdravlja, sigurnosti i okoliša, 2011. – 2015.

⁴⁹ Gulin, D. et al.: *Primjena HSFI – s poreznim propisima*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb 2008., str. 539.

energije, amortizacija (amortizacija nekretnina, postrojenja i opreme te amortizacija dugotrajne nematerijalne imovine), ostali materijalni troškovi, nematerijalni troškovi, troškovi osoblja (neto plaće, porezi i doprinosi za mirovinsko i zdravstveno osiguranje, ostali troškovi vezani uz plaće), nabavna vrijednost prodane robe, vrijednosno usklađenje kratkotrajne i dugotrajne imovine u neto iznosima (umanjenje nekretnina, postrojenja, opreme i nematerijalne imovine, otpis nekretnine, postrojenja, opreme i nematerijalne imovine, vrijednosno usklađenje i umanjeње zaliha, vrijednosno usklađenje i umanjeње kredita, vrijednosno usklađenje potraživanja od kupaca, umanjeње goodwilla, ostala vrijednosna usklađenja i umanjeња), te rezerviranja za troškove i rizike u neto iznosima (rezerviranje za potencijalnu obvezu po porezu na naftu, rezerviranje za potencijalnu obvezu po porezu, prihod od ukidanja rezerviranja – rezerviranje za neiskorišteni godišnji odmor, rezerviranje za zaštitu okoliša, za sudske sporove, za poticajne mjere, za otpremnine i jubilarne nagrade, rezerviranja za primanja zaposlenih, rezerviranja za očekivane obveze, rezerviranje za emisijske jedinice, prihod od ukidanja rezerviranja za zalihe).⁵⁰

3.2.2. Financijski rashodi

Financijski rashodi ili rashodi financiranja nastaju uglavnom kao posljedica korištenja tuđeg novca. Iznos tih rashoda odražava uspješnost vođenja financijske politike poduzeća, a kao najčešći financijski rashodi pojavljuju se kamate koje poduzeće mora dati kao naknadu za korištena tuđa sredstva, negativne tečajne razlike, korekcije vrijednosti financijskih plasmana i sl.⁵¹

Račun dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. sadrži sljedeće kategorije financijskih rashoda: negativne tečajne razlike od zajmova i novca, ostali rashodi od kamata, trošak kamata po poreznim rješenjima, ostali financijski rashodi, negativne tečajne razlike od kupaca i dobavljača, kamate na dugoročne kredite, kapitalizirani troškovi posudbe, gubitak od transakcija vezanih uz cijenu robe i negativna fer vrijednost ugrađenih derivativa.⁵²

⁵⁰ Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu: Financijski društveni i okolišni aspekti poslovanja, INA - Industrija nafte, d.d., Služba odnosa s investitorima, Sektor održivog razvoja i zaštite zdravlja, sigurnosti i okoliša, 2011. – 2015.

⁵¹ Žager, K., Žager, L.: op.cit., str. 49.

⁵² Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu: Financijski društveni i okolišni aspekti poslovanja, INA - Industrija nafte, d.d., Služba odnosa s investitorima, Sektor održivog razvoja i zaštite zdravlja, sigurnosti i okoliša, 2011. – 2015.

3.2.3. Ostali poslovni i izvanredni rashodi

Izvanredni rashodi su oni koji nisu direktno povezani s rashodima vezanim za prodaju proizvoda i robe te pružanje usluga. Ne nastaju redovito u poslovanju, teško se predviđaju, ali ipak kao posljedicu imaju smanjenje vrijednosti imovine ili povećanja obveza. Najčešći izvanredni rashodi su: rashod od prodaje dugotrajne materijalne imovine, sirovina i materijala, inventurni manjkovi, kazne za privredne prijestupe, penali, naknade šteta pravnim i fizičkim osobama i drugi.⁵³

3.3. Financijski rezultat poslovanja

Financijski rezultat je najznačajniji segment poslovanja poduzeća. On je kontrola stanovite razine racionalnosti i signal subjektima s kojima poduzeće ima poslovne veze da li se ostvaruje jedan od bitnih uvjeta sigurnosti u međusobnim poslovnim odnosima.⁵⁴ Financijski rezultat predstavlja razliku između prihoda i rashoda te svi čimbenici koji utječu na veličinu i dinamiku tih poslovnih segmenata utječu i na financijski rezultat. Kod utvrđivanja financijskog rezultata važne su slijedeće relacije i to:⁵⁵

$$\text{prihodi} - \text{rashodi} = \text{financijski rezultat}$$
$$\text{prihodi} > \text{rashodi} = \text{dobit}$$
$$\text{rashodi} > \text{prihodi} = \text{gubitak}$$

Kao sinonim za pozitivan poslovni rezultat koristi se pojam dobit, a kao sinonim za negativan poslovni rezultat koristi se pojam gubitak. U situacijama kada je poslovni prihod manji od poslovnog rashoda - poduzeće ostvaruje gubitak. To znači da u poslovanju poduzeća najprije dolazi do poremećaja i zastoja u poslovanju (nelikvidnost) zatim do gubitaka, a ukoliko takvo stanje potraje duže dolazi do prestanka rada poduzeća, odnosno do njegove likvidacije. U suprotnom slučaju, tj. kad je poslovni prihod veći od poslovnog rashoda – poduzeće ostvaruje dobit.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Popović, Ž., Vitezić, N.: *Revizija i analiza – instrumenti uspješnog donošenja poslovnih odluka*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2000., str. 191.

⁵⁵ Vujević, I.: *Financijska analiza u teoriji i praksi*, Ekonomski fakultet Split, Split, 2005., str. 90.

Financijski rezultat utvrđuje se računom dobiti ili gubitka koji se sastavlja na kraju obračunskog razdoblja (u pravilu na kraju kalendarske godine). Najprije se sastavlja bilanca stanja (imovinska bilanca), a potom se sastavlja račun dobiti ili gubitka.

Razlikuje se bruto financijski rezultat i neto financijski rezultat. Bruto financijski rezultat predstavlja razliku prihoda i rashoda financijske godine. Na ostvareni porezni dobitak obračunava se porez na dobit u iznosu od 20%.⁵⁶ Ako se ostvari porezni gubitak, porez na dobit se ne obračunava. Neto financijski rezultat, odnosno neto dobit dobije se kada se od bruto dobiti oduzme iznos poreza na dobit. Ona se može rasporediti na rezerve, zadržanu dobit i dividende. Prema standardima financijskog izvještavanja financijski je rezultat potrebno prikazati prema vrstama aktivnosti, i to za:⁵⁷

- poslovne (redovne) aktivnosti,
- financijske aktivnosti i
- ostale aktivnosti.

Pozitivan financijski rezultat je pretpostavka sigurnosti i kontinuiteta poslovanja. Sva poduzeća u načelu teže ostvarivanju što veće dobiti. U tržišnom privređivanju mnoga poduzeća osciliraju u obujmu proizvodnje i prodaje, pa tako i u ostvarenju bruto i neto financijskog rezultata, što ima za posljedicu postojanje permanentne prijetnje gubitaka i likvidnosti (solventnosti) u poslovanju poduzeća. Zbog takvih oscilacija financijskog rezultata ili dobiti u poslovanju i činjenice da je kapital uvijek oskudan resurs poduzeća proizlazi da je iznimno važno s kakvom će efikasnošću biti korišten. Financijski rezultat poduzeća se poboljšava:⁵⁸

- ako se povećaju prihodi, a rashodi ostaju nepromijenjeni,
- ako se rashodi smanjuju, iako prihodi ostaju isti,
- ako se prihodi povećavaju više negoli rashodi,
- ako se rashodi smanjuju više negoli se smanjuju prihodi.

⁵⁶ Zakon o porezu na dobit, „Narodne novine“, 143/14., čl. 28.

⁵⁷ Mijoč, I., Martinović, J.: *Priznavanje financijskih prihoda i utvrđivanje rezultata poslovanja*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2010., str. 61.

⁵⁸ Ibidem.

4. ANALIZA RAČUNA DOBITI I GUBITKA NAFTNE KOMPANIJE INA d.d.

Za razumijevanje uspješnosti poslovanja važno je poznavati račun dobiti i gubitka te njegove osnovne ekonomske kategorije. On pruža informacije o uspješnosti poduzeća raznim korisnicima prilikom donošenja poslovnih odluka. Račun dobiti i gubitka prikazuje aktivnost poduzeća u određenom vremenskom razdoblju sa stajališta prihoda i rashoda i njihove razlike – dobiti ili gubitka.

Obilježje računa dobiti i gubitka je dinamičnost, jer prikazuje kretanja koja su se dogodila u određenom vremenskom razdoblju, a u svezi su sa prihodima, rashodima dobiti i gubitkom. Račun dobiti i gubitka treba fer i istinito prezentirati financijsku uspješnost poduzeća. Da bi se to ostvarilo on mora zadovoljiti uvjete definirane Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (MSFI) i Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja (HSFI). Informacije koje treba objaviti u ovom financijskom izvještaju su:⁵⁹

- prihodi
- rezultati poslovnih aktivnosti
- financijski troškovi
- udjeli u dobiti i gubicima u povezanim društvima i zajedničkim pothvatima obračunani metodom udjela
- porez na dobit
- dobit ili gubitak od poslovnih aktivnosti
- izvanredne stavke
- manjinski interesi (u slučaju konsolidiranih izvještaja)
- neto dobit ili gubitak razdoblja.

U računu dobiti i gubitka se posebno prate prihodi, rashodi i dobit ili gubitak iz redovnih aktivnosti, a posebno prihodi, rashodi i dobit ili gubitak iz neredovnih (izvanrednih) aktivnosti poduzeća. U strukturi računa dobiti i gubitka poslovni prihodi zauzimaju najveći dio jer se većina prihoda odnosi upravo na prihode od prodaje proizvoda i usluga. Propisana shema računa dobiti i gubitka ne uključuje informacije o načinu raspoređivanja ostvarenog rezultata.⁶⁰ S gledišta vanjske forme račun dobiti i gubitka može biti prikazan u dva oblika, kao jednostrani ili dvostrani račun. Smatra se da jednostrani (stupnjeviti) oblik ima prednost

⁵⁹ Vujević, I., op.cit., str. 90.

⁶⁰ Ibidem.

pred dvostranim jer ima jaču iskazanu moć.⁶¹ U Hrvatskoj se primjenjuje jednostrani račun dobiti i gubitka. Račun dobiti i gubitka sastavlja se na temelju računa glavne knjige na kojima se evidentiraju različite vrste prihoda i rashoda. Opća shema računa dobiti i gubitka prikazana je Tablicom 1. Ovakva opća shema korigira se ovisno o ciljevima i korisnicima kojima je izvještaj namijenjen.

Tablica 1. Opća shema računa dobiti i gubitka

<p style="text-align: center;">RAČUN DOBITI I GUBITKA</p> <p style="text-align: center;">Za razdoblje 01.01 – 31.12. 20xx.</p>	
A	Poslovni prihodi
B	Poslovni rashodi
C	Dobit iz poslovnih aktivnosti
D	Financijski prihodi
E	Financijski rashodi
F	Dobit iz financijskih aktivnosti
G	Izvanredni (ostali) prihodi
H	Izvanredni (ostali) rashodi
I	Dobit iz izvanrednih (ostalih aktivnosti)
J	Bruto dobit
K	Porez na dobit
L	Neto dobit

Izvor: Žager, K., Mamić Sačar, I., Sever, S., Žager, L.: Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, 2008., str. 83.

Na idućoj stranici prikazan je račun dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. za promatrano razdoblje, u formi i na način na koji ga poduzeće samostalno prezentira u svojim godišnjim izvješćima.

⁶¹ Gulin, D. et al., op.cit., str. 59.

Tablica 2. Račun dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. za razdoblje od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Prihodi od prodaje					
a) na domaćem tržištu	13.985	15.820	17.188	15.558	13.394
b) na stranom tržištu	8.561	10.471	9.216	8.324	7.685
UKUPNI PRIHODI OD PRODAJE	22.546	26.291	26.404	23.882	21.079
Prihod na temelju upotrebe vlastitih proizvoda i usluga	6	5	2	4	4
Ostali poslovni prihodi	482	560	410	480	361
PRIHODI IZ OSNOVNE DJELATNOSTI	23.034	26.856	26.816	24.378	21.444
Promjene stanja zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje	67	349	181	71	705
Troškovi sirovina, materijala i energije	12.059	13.814	15.628	14.105	11.624
Amortizacija	1.483	2.397	1.835	2.101	1.980
Ostali materijalni troškovi	1.477	1.514	1.536	1.755	1.960
Nematerijalni troškovi	1.327	965	1.186	657	803
Troškovi osoblja	1.978	1.666	1.617	1.472	1.488
Nabavna vrijednost prodane robe	1.875	2.644	1.324	2.210	2.704
Vrijednosno usklađenje kratkotrajne i dugotrajne imovine	55	1.306	1.967	3.633	7
Rezerviranja za troškove i rizike	195	244	132	146	79
RASHODI IZ OSNOVNE DJELATNOSTI	20.272	23.713	25.044	26.150	21.336
DOBIT/(GUBITAK) IZ OSNOVNE DJELATNOSTI	2.762	3.143	1.772	(1.784)	108
Financijski prihodi	322	355	402	412	807
Financijski rashodi	905	933	505	595	765
NETO DOBIT/(GUBITAK) IZ FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	(583)	(578)	(103)	(183)	42
NETO DOBIT/(GUBITAK) PRIJE OPOREZIVANJA	2.179	2.565	1.669	(1.967)	150
Prihod/trošak poreza na dobit	412	598	346	334	481
DOBIT/(GUBITAK) TEKUĆE GODINE	1.767	1.967	1.323	(1.633)	631

Izvor: Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu.

U nastavku rada slijede zasebne analize prihoda, rashoda i financijskog poslovanja naftne kompanije INA d.d. za razdoblje od 2010. do 2014. godine. Uz tabelarni prikaz, podaci su prikazani i grafički.

4.1. Analiza prihoda u razdoblju od 2010. do 2014. godine

Analiza prihoda odnosi se na usporedbu prihoda od prodaje na domaćem i stranom tržištu, financijskih prihoda te ostalih poslovnih prihoda za promatrano razdoblje.

Tablica 3. Prihodi naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
PRIHODI OD PRODAJE	22.546	26.291	26.404	23.882	21.079
a) na domaćem tržištu	13.985	15.820	17.188	15.558	13.394
b) na stranom tržištu	8.561	10.471	9.216	8.324	7.685
FINANCIJSKI PRIHODI	322	355	402	412	807
OSTALI POSLOVNI PRIHODI	482	560	410	480	361

Izvor: Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu.

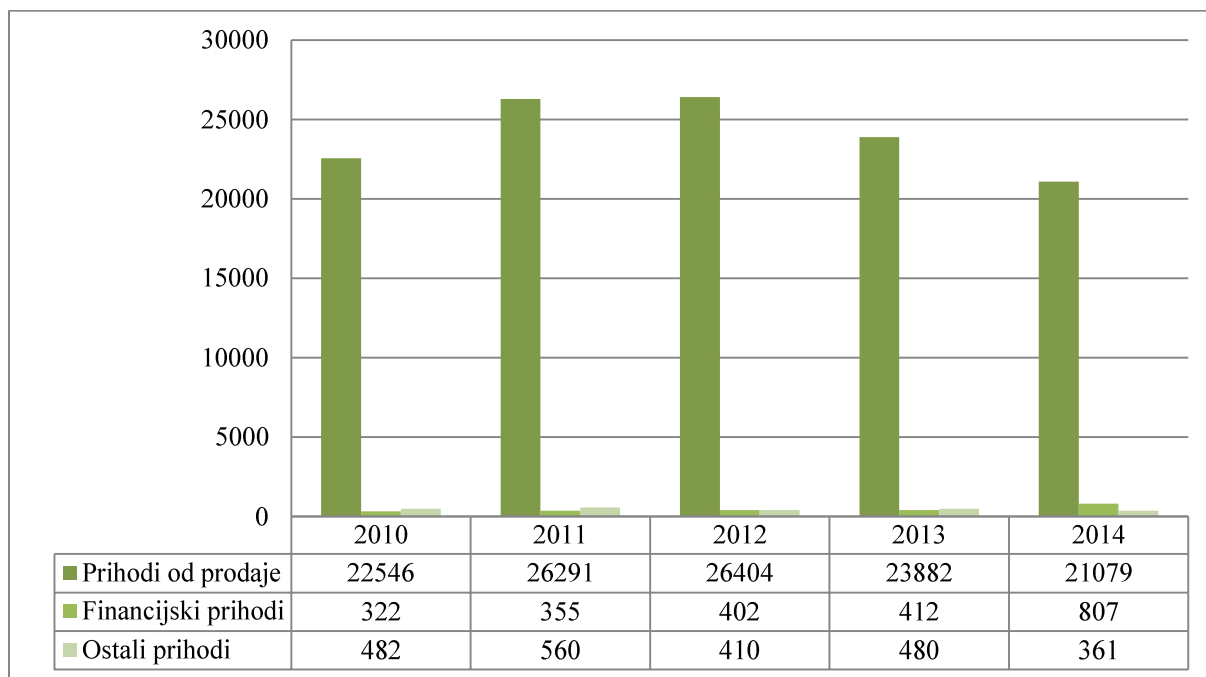
Ukupni prihodi od prodaje naftne kompanije INA d.d. kreću se u iznosu od 21 do 26 milijuna kuna godišnje. U 2010. godini uvedeni su novi proizvodi, što je rezultiralo povećanom prodajom. U promatranom razdoblju prihodi su najviše iznosili 2011. godine, čak 26.291 milijun kuna, kad je pad prodaje naftnih derivata nadoknađen poraslim cijenama ugljikovodika, kao i većom prodajom ugljikovodika.

Ukupni prihodi od prodaje u 2012. iznosili su 26.404 milijuna kuna te su bili nešto niži u odnosu na razinu ostvarenu 2011. godine, budući da su manje prodajne količine nafte i prirodnog plina nadomještene višim realiziranim cijenama naftnih derivata i prirodnog plina u usporedbi s prethodnom godinom.

Ukupni prihodi od prodaje u 2013. godini iznosili su 23.882 milijuna kuna te su bili niži u odnosu na 2012. godinu, prvenstveno zbog niže cijene nafte. Ukupni prihodi od prodaje u 2014. godini iznosili su 21.079 milijuna kuna te su također bili niži u odnosu na prethodnu godinu, prvenstveno zbog niže prodaje prirodnog plina uzrokovane prirodnim padom

proizvodnje, nižim cijenama i nepovoljnim eksternim okruženjem koje se odrazilo u nižim prodajnim cijenama i nižim prodajnim količinama naftnih derivata. Ostali poslovni prihodi pratili su trend prihoda od prodaje, te su i oni ujedno 2011. godine bili najviši.

Grafikon 1. Prihodi naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)

Izvor: Vlastita obrada autora

4.2. Analiza rashoda u razdoblju od 2010. do 2014. godine

Analiza rashoda odnosi se na usporedbu stavki poslovnih i financijskih rashoda za promatrano razdoblje. Na narednoj stranici nalazi se tablica rashoda naftne kompanije INA d.d. za razdoblje od 2010. do 2014. godine.

Tablica 4. Rashodi naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Promjene stanja zaliha gotovih proizvoda i nedovršene proizvodnje	67	349	181	71	705
Troškovi sirovina, materijala i energije	12.059	13.814	15.628	14.105	11.624
Amortizacija	1.483	2.397	1.835	2.101	1.980
Ostali materijalni troškovi	1.477	1.514	1.536	1.755	1.960
Nematerijalni troškovi	1.327	965	1.186	657	803
Troškovi osoblja	1.978	1.666	1.617	1.472	1.488
Nabavna vrijednost prodane robe	1.875	2.644	1.324	2.210	2.704
Vrijednosno usklađenje kratkotrajne i dugotrajne imovine	55	1.306	1.967	3.633	7
Rezerviranja za troškove i rizike	195	244	132	146	79
RASHODI IZ OSNOVNE DJELATNOSTI	20.272	23.713	25.044	26.150	21.336
FINANCIJSKI RASHODI	905	933	505	595	765

Izvor: Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu.

Tijekom 2010. godine troškovi sirovina i materijala porasli su 21% u odnosu na prethodnu godinu, uglavnom zbog većeg troška uvozne nafte jer je njena prosječna cijena porasla dok je količina prerade bila manja. Vrijednost zaliha gotovih proizvoda i poluproizvoda povećala se u odnosu na stanje prije 2010. godine. Ostali materijalni troškovi, u iznosu od 1.477 milijuna kuna, bili su manji uglavnom zbog manjih zakupnina te manjih troškova transporta. Troškovi usluga povećali su se za na 1.327 milijuna kuna zbog većih financijskih troškova vezanih za poslovanje dok su manji troškovi naknadno odobrenih rabata, intelektualnih usluga i troškovi premija osiguranja. Amortizacija je iznosila 1.483 milijuna kuna zbog aktiviranja imovine po završetku projekata. Vrijednosna usklađenja kratkotrajne i dugotrajne imovine iznosila su 55 milijuna kuna, dok su rezerviranja za troškove i rizike bila 195 milijuna kuna. Ukupni troškovi osoblja bili su veći u usporedbi s prethodnom godinom, prvenstveno zbog isplate otpremnina u skladu s Programom restrukturiranja radne snage.

U 2011. godini troškovi sirovina i materijala porasli su za 15% u odnosu na prethodnu godinu, što je u skladu s porastom prihodima od prodaje. Povećanje je rezultat veće prosječne cijene

uvezene sirove nafte. Troškovi prodane robe porasli su za 41% na iznos od 2.644 milijuna kuna, uglavnom zbog većih kupljenih količina naftnih derivata kao rezultat manje proizvodnje povezane sa zakašnjelim početkom rada hidrokreking postrojenja u Rafineriji nafte Rijeka. U okviru ostalih operativnih troškova nastalih u 2011. godini: ostali materijalni troškovi porasli su 3% na iznos od 1.514 milijuna kuna, troškovi usluga smanjili su se za 27% prvenstveno zbog manjih financijskih troškova vezanih za poslovanje, amortizacija u iznosu od 2.397 milijuna kuna bila je 62% veća u odnosu na 2010. Vrijednosna usklađenja kratkotrajne i dugotrajne imovine ostvarila su nagli porast u odnosu na prethodnu godinu i iznosila su 1.306 milijuna kuna, dok su rezerviranja za troškove i rizike porasla za 25% te su iznosila 244 milijuna kuna. Troškovi osoblja smanjili su se za 16% na iznos od 1.666 milijuna kuna, uglavnom zbog manjeg broja zaposlenih.

Tijekom 2012. godine troškovi sirovina i materijala porasli su za 13% na iznos od 15.628 milijuna kuna uslijed povećane prerade vakumskog plinskog ulja kao i 12% veće prosječne uvozne cijene sirove nafte, dok su količine uvezene nafte bile 11% niže. Troškovi prodane robe smanjili su se za 50%, na iznos od 1.324 milijuna kuna u 2012. godini u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. U okviru ostalih operativnih troškova ostvarenih u 2012. godini: ostali materijalni troškovi porasli su za 1% na iznos od 1.536 milijuna kuna, troškovi usluga zabilježili su porast od 23% uglavnom zbog više rudne u odnosu na 2011. godinu, amortizacija je bila manja za 23% i iznosila je 1.835 milijuna kuna uglavnom zbog proglašenja „više sile“, ponovni porast vrijednosnih usklađenja za skoro 50% bio je uglavnom povezan s inozemnim poslovanjem. Rezerviranja za troškove rizika pala su na 132 milijuna kuna, dok su troškovi osoblja iznosili 1.617 milijuna kuna, što predstavlja smanjenje od 3% uslijed optimizacije radne snage.

U 2013. godini troškovi sirovina i materijala smanjili su se za 9% na iznos od 14.105 milijuna kuna. Troškovi prodane robe zabilježili su porast od 67%, na iznos od 2.210 milijuna kuna, kao rezultat većeg uvoza derivata u usporedbi s 2012. godinom. U okviru ostalih operativnih troškova ostvarenih tijekom 2013. godine: ostali materijalni troškovi porasli su na iznos od 1.755 milijuna kuna, troškovi usluga zabilježili su pad od 45% uglavnom zbog niže rudne rente i manjih troškova ostalih neproizvodnih usluga, amortizacija je bila veća za 14% i iznosila je 2.101 milijun kuna uglavnom zbog promjene metode amortizacije imovine u Siriji, vrijednosna usklađenja ponovno su znatno porasla i iznosila su 3.633 milijuna kuna. Rezerviranja za troškove i rizike porasla su za 10% te su u 2013. godini iznosila 146 milijuna

kuna. Troškovi osoblja iznosili su 1.472 milijuna kuna, što predstavlja smanjenje od 9% u usporedbi s istim razdobljem prethodne godine uslijed optimizacije radne snage.

Tijekom 2014. godine troškovi sirovina i materijala smanjili su se za 18% na iznos od 11.624 milijuna kuna, budući je prerada ostalih sirovina bila niža. Troškovi prodane robe zabilježili su porast od 22%, na iznos od 2.704 milijuna kuna, kao rezultat većeg uvoza derivata u usporedbi sa 2013. godinom. U okviru ostalih operativnih troškova ostvarenih u 2014: ostali materijalni troškovi povećani su za 12% na iznos od 1.960 milijuna kuna, troškovi usluga u iznosu od 803 milijuna kuna zabilježili su povećanje od 22%, amortizacija je bila niža za 6% i iznosila je 1.980 milijuna kuna uglavnom zbog niže amortizacije imovine u Siriji te rafinerijskih postrojenja. Troškovi osoblja iznosili su 1.488 milijuna kuna i bili su 1% viši u odnosu na 2013. godinu.

Tablica 5. Financijski prihodi i rashodi naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Financijski prihodi	322	355	402	412	807
Financijski rashodi	905	933	505	595	765
NETO DOBIT/(GUBITAK) IZ FINANCIJSKIH AKTIVNOSTI	(583)	(578)	(103)	(183)	42

Izvor: Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu.

Financijske aktivnosti od 2010. pa do 2014. godine postepeno su rasle, odnosno smanjivao se njihov gubitak te su u 2014. godini nakon dužeg negativnog razdoblja financijski prihodi bili veći od rashoda što je rezultiralo dobiti u tom segmentu. Neto financijski gubitak u iznosu od 578 milijuna kuna zabilježen je u 2011. godini, u odnosu na neto financijski gubitak od 583 milijuna kuna u 2010. Razlika prvenstveno odražava manji neto gubitak iz tečajnih razlika, dok su troškovi kamata i ostali financijski troškovi bili nešto veći. Neto financijski troškovi u iznosu od 103 milijuna kuna zabilježeni su u 2012. godini, u odnosu na 578 milijuna kuna u istom razdoblju 2011. Neto financijski troškovi u iznosu od 183 milijuna kuna zabilježeni su u 2013. godini u odnosu na 103 milijuna kuna u istom razdoblju prethodne godine. Neto financijski prihodi u iznosu od 42 milijuna kuna zabilježeni u 2014. godini, u odnosu na 183 milijuna kuna neto financijskih gubitaka u istom razdoblju prethodne godine.

4.3. Analiza financijskog rezultata u razdoblju od 2010. do 2014. godine

Posljednji dio analize računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. odnosi se na analizu financijskog rezultata. U nastavku rada, na sljedećoj stranici, nalazi se tablica u kojoj su prikazani ukupni broježani podaci za promatrano razdoblje.

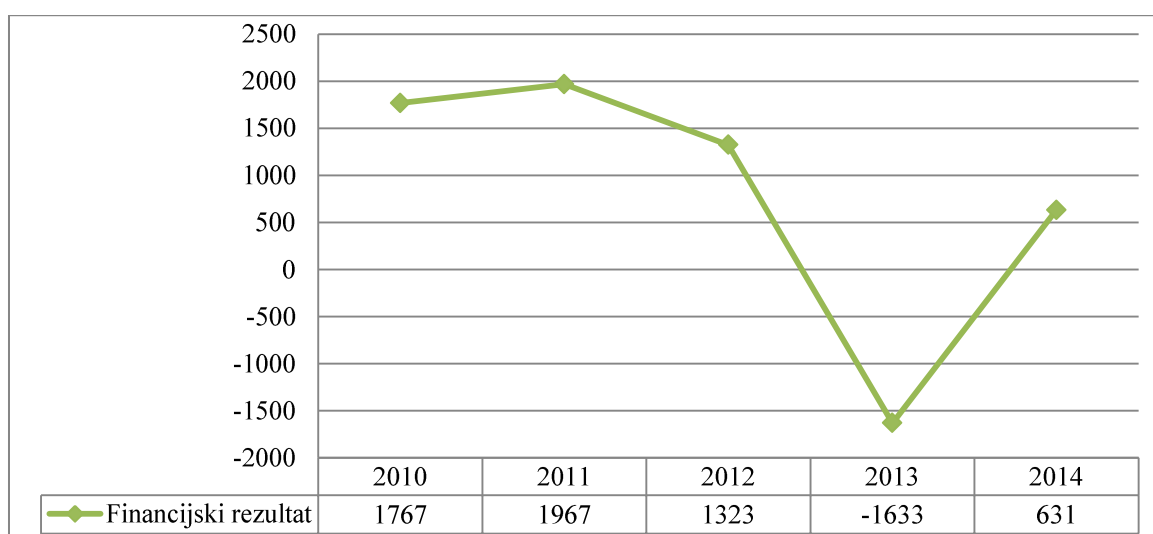
Tablica 6. Financijski rezultat naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Dobit/(Gubitak) tekuće godine	1.767	1.967	1.323	(1.633)	631

Izvor: Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu.

Generalno govoreći i analizirajući dosad navedeno, INA d.d. je u promatranom razdoblju poslovala uspješno. Jedina godina kada nije završila s pozitivnim rezultatom bila je 2013., i to zbog naglog povećanja određenih stavki rashoda. No već u 2014. se oporavila te je godinu završila s pozitivnim rezultatom. Na idućem grafikonu prikazano je kretanje financijskog rezultata naftne kompanije INA d.d. za promatrano razdoblje.

Grafikon 2. Financijski rezultat naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)

Izvor: Vlastita obrada autora

4.4. Pokazatelji ekonomičnosti

Pokazatelji ekonomičnosti mjere odnos prihoda i rashoda i pokazuju koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda. Iz toga proizlazi da se ti pokazatelji računaju na temelju podataka iz računa dobiti i gubitka.⁶² U pravilu pokazatelji bi trebali biti veći od jedan, odnosno, što su veći, to se više prihoda ostvaruje na jedinicu rashoda. Pokazatelji ekonomičnosti su:

- ekonomičnost ukupnog poslovanja,
- ekonomičnost poslovanja prodaje,
- ekonomičnost financiranja,
- ekonomičnost izvanrednih aktivnosti.

Postupak izračunavanja pokazatelja ekonomičnosti prikazan je u tablici 7.

Tablica 7. Pokazatelji ekonomičnosti

NAZIV POKAZATELJA	BROJNIK	NAZIVNIK
Ekonomičnost ukupnog poslovanja (Eu)	Ukupni prihod	Ukupni rashodi
Ekonomičnost poslovanja prodaje (Ep)	Prihodi od prodaje	Rashodi prodaje
Ekonomičnost financiranja (Ef)	Financijski prihodi	Financijski rashodi
Ekonomičnost izvanrednih aktivnosti (Eia)	Izvanredni prihodi	Izvanredni rashodi

Izvor: Žager, K., Žager, L.: Analiza financijskih izvještaja, Masmedia, Zagreb, 1999., str. 179.

Odnos ukupnih prihoda i ukupnih rashoda rezultira pokazateljem ukupne ekonomičnosti ili ekonomičnošću ukupnog poslovanja. Za kompleksnije sagledavanje poslovanja, osim ovog pokazatelja poželjno je računati i druge, tzv. parcijalne pokazatelje ekonomičnosti. Na taj način je moguće sagledati utjecaj parcijalnih ekonomičnosti na ukupnu ekonomičnost poslovanja.⁶³

U nastavku rada slijedi tablica koja sadrži prikaz pokazatelja ekonomičnosti naftne kompanije INA d.d. za promatrano razdoblje od 2010. do 2014. godine.

⁶² Žager, K., Žager, L.: op.cit., str. 179.

⁶³ Ibidem.

Tablica 8. Pokazatelji ekonomičnosti naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Ekonomičnost ukupnog poslovanja (Eu)	1,102	1,104	1,065	0,926	1,006
Ekonomičnost poslovanja prodaje (Ep)	1,112	1,126	1,132	1,067	0,991
Ekonomičnost financiranja (Ef)	0,355	0,38	0,796	0,692	1,054

Izvor: Vlastita obrada autora

Iz tablice 8 vidljivo je da je većina pokazatelja ekonomičnosti veća od 1, osim pokazatelja ekonomičnosti financiranja kod kojeg je situacija drugačija. Ipak, ekonomičnost ukupnog poslovanja za vrijeme promatranog razdoblja je veća od 1, što znači da poduzeće ipak ostvaruje pozitivan financijski rezultat. Pokazatelji ekonomičnosti poslovanja (prodaje) su zadovoljavajući, mali pad je ostvaren tek u 2014. godini. Pokazatelji ekonomičnosti financiranja su izrazito loši kroz cijelo razdoblje. Financijski prihodi su u 2014. godini nadmašili iznos financijskih rashoda. Na temelju vrijednosti ovih pokazatelja može se zaključiti da naftna kompanija INA d.d. ipak ima dobre pokazatelje ekonomičnosti poslovanja i ekonomičnosti poslovanja prodaje, dok su pokazatelji ekonomičnosti financiranja bili nepovoljni gotovo kroz cijelo promatrano razdoblje.

5. KORISNICI INFORMACIJA IZ RAČUNA DOBITI I GUBITKA NAFTNE KOMPANIJE INA d.d.

Proces financijskog izvještavanja se odnosi na sastavljanje i objavljivanje financijskih izvještaja te se odvija unutar računovodstva. U vremenu obilježenom brzim promjenama postupak prikupljanja podataka te njihovo pretvaranje u kvalitetne informacije i iskorištavanje u računovodstvu, postalo je vrlo značajno. Računovodstvene informacije danas predstavljaju preduvjet za uspjeh te ih je potrebno iskoristiti u svrhu postizanja konkurentske prednosti pred ostalima. Korisnici financijskih izvještaja imaju veliku potrebu za računovodstvenim informacijama pa je u tom smislu važna povezanost između veličine poduzeća i složenosti izvještavanja. Stoga je jasno da zahtjeve za informacijama imaju i korisnici financijskih izvještaja malih i srednje velikih poduzeća. Financijsko izvještavanje se smatra jednim od najzahtjevnijih područja računovodstva, a njegovi ciljevi su:⁶⁴

- osigurati potrebne informacije investitorima, kreditorima i ostalim korisnicima za donošenje racionalnih odluka,
- osigurati informacije koje su korisnicima financijskih izvještaja potrebne za procjenjivanje iznosa, vremena i neizvjesnosti budućih primitaka,
- informirati o resursima poduzeća, funkciji tih resursa, događajima koji utječu na resurse, potrebama za resursima i dr.

Velik je broj različitih korisnika financijskih izvještaja. Oni im služe za zadovoljavanje različitih potreba za informacijama. Različiti su ciljevi, ali i interesi koji se pomoću tih informacija mogu postići. Korisnici financijskih izvještaja predstavljaju sadašnje i potencijalne investitore, zaposlenike, dobavljače i ostale vjerovnike, kupce, vlade i njihove agencije, te javnost. Korištenje financijskih izvještaja osigurava njihove različite apetite za informacijama:⁶⁵

- *Ulagači (investitori).* Ulagači rizičnog kapitala i njihovi savjetnici zabrinuti su zbog rizika koji mu je svojstven te prihodima od tih ulaganja. Oni trebaju informaciju da im pomogne ustanoviti bi li trebali kupiti, držati ili prodati. Dioničari su također zainteresirani za informaciju koja im omogućuje procijeniti sposobnost poduzeća da isplati dividende.

⁶⁴ Belak, V.: *Osnove profesionalnog računovodstva*, Veleučilište u Splitu, Split, 2002., str.36.

⁶⁵ Ibidem, str. 37.

- *Zaposlenici.* Zaposlenici i njihove predstavničke grupe zainteresirani su za informaciju koja im omogućuje procjenu sposobnosti poduzeća da osigura nagrađivanje, mirovinska prava i mogućnosti zapošljavanja.
- *Zajmodavci.* Zajmodavci su zainteresirani za informaciju koja im omogućuje da odrede hoće li njihovi zajmovi, i kamate koje idu uz njih, biti pravodobno plaćeni.
- *Dobavljači i ostali vjerovnici.* Dobavljači i ostali vjerovnici zainteresirani su za informaciju koja im omogućuje da odredi hoće li iznosi koji im se duguju biti pravodobno plaćeni. Vjerovnici su zainteresirani za poslovanje poduzeća, vjerojatno za kraće razdoblje nego zajmodavci, osim ako su kontinuirano upućeni za poduzeće kao njihovog glavnog kupca.
- *Kupci.* Kupci su zainteresirani za informacije o nastavku poslovanja poduzeća, posebice kad imaju dugoročne poslovne odnose s njim ili su ovisni o tom subjektu.
- *Vlade i njihove agencije.* Vlade i njihove agencije su zainteresirani za alokaciju resursa i stoga za aktivnost poduzeća. Oni također zahtijevaju informaciju u svrhu reguliranja aktivnosti poduzeća, određivanja poreznih politika te kao osnovicu za statistiku nacionalnog dohotka i sličnih statistika.

Zbog veličine kompanije i dijelom zbog toga što pripada grupaciji, broj korisnika informacija računa dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. je velik. Može se reći da svi prethodno navedeni korisnici financijskih izvještaja za Inu d.d. predstavljaju krug korisnika kojem su oni zapravo i namijenjeni. Uz navedene najvažnije korisnike financijskih izvještaja postoje i ostali korisnici, od kojih se također veliki dio nalazi u krugu korisnika informacija financijskih izvještaja naftne kompanije INA d.d., a oni su sljedeći:

- potencijalni ulagači u vrijednosne papire,
- menadžment,
- članovi uprava, direktori, članovi nadzornih odbora,
- financijski analitičari,
- savjetnici,
- brokeri,
- jamci,
- burze,
- odvjetnici, makroekonomisti,

- porezne uprave, financijska policija, carinske uprave, državna revizija, državna statistika,
- zakonodavne institucije i sudstvo,
- izvještajne financijske agencije i financijske tiskovine,
- trgovačke komore,
- istraživači,
- profesori i studenti ekonomskih fakulteta.

Za naftnu kompaniju INA d.d. glavna svrha financijskog izvještavanja je zadovoljavanje informacijskih potreba svih korisnika. Međutim, kao najznačajniji ipak se investitori, kreditori te menadžment poduzeća. Za njih te financijske informacije imaju značajnu ulogu prilikom donošenja odluke o daljnjem investiranju u poduzeće, ali i o upravljanju njime. Ipak, računovodstvene informacije moraju biti razumljive svima, pa i onima koji nemaju stručno ekonomsko znanje. U naftnoj kompaniji INA d.d. to su prepoznali pa su zbog velikog broja potencijalnih korisnika njihovi izvještaji kvalitetno pripremljeni i prezentirane su sve financijske informacije koje su nužne za ostvarenje prethodno navedenih temeljnih ciljeva financijskog izvještavanja.

6. ZAKLJUČAK

Financijski izvještaji su konačni proizvod financijskog računovodstva. Temeljni financijski izvještaji, prema vrijedećim računovodstvenim propisima, za srednje velika i velika poduzeća uključuju: bilancu, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanim tokovima, izvještaj o promjeni glavnice i bilješke uz temeljne financijske izvještaje. Svrha je financijskih izvješća učiniti korisnicima dostupne informacije o financijskom položaju, uspješnosti i novčanom tijeku poduzeća za jednogodišnje poslovanje. Takve informacije vanjski korisnici koriste za ekonomsko odlučivanje o daljnjim odnosima s poduzećem, a te informacije omogućuju javnosti i nadzor nad radom uprave.

Poslovni rezultat spada među najznačajnije ekonomske kategorije kojima se mjeri uspješnost poslovanja poduzeća. Dostizanje odgovarajućeg poslovnog rezultata je i najvažniji razlog za postojanje poduzeća, cilj kojeg je ostvarivanje dobiti i važan je čimbenik vrijednosti poduzeća i njegove solventnosti. Kad se govori o poslovnom rezultatu, obično se misli na dobit (pozitivan poslovni rezultat) ili gubitak (negativan poslovni rezultat). Ocjena poslovnih rezultata poduzeća, odnosno boniteta poslovanja donosi se na temelju analize financijskih izvještaja za određeno obračunsko razdoblje, i to prvenstveno bilance te računa dobiti i gubitka, a po potrebi i ostalih financijskih izvještaja.

Uspješnost poslovanja svakog poduzeća, pa tako i naftne kompanije INA d.d., definira se kao sposobnost ostvarivanja određenih ciljeva. Ciljevi poslovanja mogu biti različiti, a najčešći cilj je profitabilnost poslovanja. Za naftnu kompaniju INA d.d. račun dobiti i gubitka jedan je od temeljnih financijskih izvještaja, koji pokazuje obujam i strukturu prihoda i rashoda, te ostvareni financijski rezultat u određenom vremenskom razdoblju, odnosno kalendarskoj godini. Račun dobiti i gubitka polazi od obujma financijskih aktivnosti te rezultata njihova sučeljavanja, dobiti, odnosno gubitka u određenom obračunskom razdoblju. Na temelju informacija iz računa dobiti i gubitka procjenjuje se uspješnost poslovanja naftne kompanija INA d.d.

Kretanje financijskog rezultata naftne kompanije INA d.d. u promatranom razdoblju može se okarakterizirati kao uspješno. Jedino je 2013. godinu poduzeće završilo s gubitkom i to zbog naglog povećanja određenih stavki rashoda. Unatoč značajnim izazovima uzrokovanim regulatornim promjenama, kao i značajnom padu cijena nafte i plina, INA d.d. je 2014. godine

povećala dobit iz osnovne djelatnosti prilagođenu za učinke zaliha i jednokratnih stavki uz istovremeno daljnje jačanje financijskog položaja. Za naftnu kompaniju INA d.d. može se reći da je jedna od stabilnijih i prosperitetnijih kompanija u Hrvatskoj.

Štoviše, ostvareni poslovni rezultat poslovanja koji se mjeri rastom konkurentnosti, proizvodnje, prodaje, novim proizvodima, modernizacijom proizvodnog procesa, novim potrošačima i profitom, osigurao je naftnoj kompaniji INA d.d. poziciju respektabilne i stabilne tvrtke ne samo u Hrvatskoj već i u regiji. Dosadašnji rezultati pokazuju kako je naftna kompanija INA d.d. relativno bezbolno prebrodila razdoblje gospodarske krize te je dobro pozicionirano poduzeće. Očekuje se da će takav status zadržati i u budućnosti.

POPIS LITERATURE

Knjige:

- Belak, V.: *Osnove profesionalnog računovodstva*, Veleučilište u Splitu, Split, 2002.
- Belak, V.: *Profesionalno računovodstvo: prema MSFI i hrvatskim poreznim propisima*, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2006.
- Parać, B.: *Poduzetničko računovodstvo i financijsko izvještavanje*, M.E.P. Consult, Zagreb, 2008.
- Tipurić, D.: *Korporativno upravljanje*, Sinergija nakladništvo, Zagreb, 2008.
- Vujević, I.: *Financijska analiza u teoriji i praksi*, Ekonomski fakultet Split, Split, 2005.
- Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S., Žager, L.: *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, 2008.
- Žager, K., Žager, L.: *Analiza financijskih izvještaja*, Masmedia, Zagreb, 1999.

Propisi:

- Zakon o porezu na dobit, „Narodne novine“, 143/14.
- Zakon o računovodstvu, „Narodne novine“, 109/07.
- Hrvatski standardi financijskog izvještavanja 1 – Financijski izvještaji, „Narodne novine“, 30/08.

Ostali izvori:

- Bartulović, M.: *Regulatorni okvir financijskog izvještavanja*, Nastavni materijal, Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za stručne studije, Odsjek za računovodstvo i financije, Split, 2013.
- Broz Tominac, S. et al: *Računovodstvo – priručnik za vježbe*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2010.
- Godišnja izvješća naftne kompanije INA d.d. za 2010., 2011., 2012., 2013. i 2014. godinu: Financijski društveni i okolišni aspekti poslovanja, INA - Industrija nafte, d.d., Služba odnosa s investitorima, Sektor održivog razvoja i zaštite zdravlja, sigurnosti i okoliša, 2011. – 2015.
- Gulin, D. et al: *Primjena HSFI – s poreznim propisima*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2008.
- Gulin, D. et al: *Računovodstvo trgovačkih društava uz primjenu MSFI/MRS i poreznih propisa*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2006.
- INA – Industrija nafte, d.d. i INA Grupa: Konsolidirani i nekonsolidirani financijski izvještaji za godinu završenu na dan 31. prosinca 2012. godine sa izvještajem neovisnog revizora, 2013.

Mamić Sačer, I.: *Izvještaj o promjenama glavnice*, Nastavni materijal, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet.

Mijoč, I., Martinović, J.: *Priznavanje financijskih prihoda i utvrđivanje rezultata poslovanja*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2010.

Popović, Ž., Vitezić, N.: *Revizija i analiza – instrumenti uspješnog donošenja poslovnih odluka*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2000.

Internetske stranice:

INA – industrija nafte, www.ina.hr (15.6.2015.)

Narodne novine, www.nn.hr (14.6.2015.)

Odbor za standarde financijskog izvještavanja, www.osfi.hr (19.6.2015.)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Opća shema računa dobiti i gubitka	20
Tablica 2. Račun dobiti i gubitka naftne kompanije INA d.d. za razdoblje od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)	21
Tablica 3. Prihodi naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)	22
Tablica 4. Rashodi naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)	24
Tablica 5. Financijski prihodi i rashodi naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)	26
Tablica 6. Financijski rezultat naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)	27
Tablica 7. Pokazatelji ekonomičnosti.....	28
Tablica 8. Pokazatelji ekonomičnosti naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine	29

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Prihodi naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)	23
Grafikon 2. Financijski rezultat naftne kompanije INA d.d. u razdoblju od 2010. do 2014. godine (u milijunima kuna)	27